

ВІДГУК

офіційного опонента

проректора з наукової роботи Національного університету
«Чернігівська політехніка», доктора економічних наук, професора

МАРГАСОВОЇ Вікторії Геннадіївни

на дисертацію **МИСНИКА ОЛЕКСАНДРА ПЕТРОВИЧА**

на тему: **«Економічні аспекти виробничої діяльності
в аграрному секторі для груп суспільних інтересів»**,

поданої до захисту у спеціалізовану вчену раду

на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

На основі вивчення матеріалів дисертації та аналізу наукових праць, опублікованих здобувачем на тему дослідження, а також врахування даних про апробацію та практичне впровадження результатів, отриманих Мисник Олександром Петровичем, можна зробити наступні висновки щодо актуальності, обґрунтованості базових положень, висновків та рекомендацій, достовірності та наукової новизни отриманих даних. Також можна оцінити повноту їх викладення в представлених наукових працях та визначити загальну якість проведеного дисертаційного дослідження.

1. Ступінь актуальності обраної теми

Дисертація Мисника Олександра Петровича присвячена дослідженню економічних аспектів виробничої діяльності в аграрному секторі з урахуванням груп суспільних інтересів. Ця робота є актуальною і має велике наукове та практичне значення як у сучасному, так і в майбутньому контексті.

Автор досліджує важливі аспекти економічної діяльності в аграрному секторі, зокрема, враховуючи потреби різних груп суспільства. Результати дисертації можуть внести вагому конструктивну інформацію у розвиток аграрного сектору економіки, а також вплинути на формування ефективних економічних стратегій у цій галузі.

Протягом останніх десятиліть було проведено значну кількість досліджень з метою вдосконалення методів аналізу ефективного забезпечення економічних аспектів виробничої діяльності в аграрному секторі для різних груп суспільних інтересів. Особлива увага приділялася впровадженню

заходів на державному та регіональному рівнях з метою покращення умов господарювання в сільському господарстві. Дослідження в цій області стали більш актуальними в останні роки у зв'язку з такими факторами, як: зростаюча конкуренція на світових ринках продовольства; зміни клімату, що впливають на виробництво сільськогосподарської продукції; необхідність переходу до сталого розвитку аграрного сектору.

У своєму дослідженні здобувач розділив економічні аспекти на три групи: а) формування багатства та ефективного перерозподілу. У цій групі досліджень розглядаються питання, пов'язані з формуванням багатства в аграрному секторі, його ефективним перерозподілом між різними групами суспільних інтересів; б) система суспільних інтересів у виробництві сільськогосподарської продукції. У цій групі досліджень аналізується система суспільних інтересів, що виникають і функціонують у процесі виробництва сільськогосподарської продукції; в) наслідки виробництва продукції для різних груп суспільних інтересів. У цій групі досліджень вивчаються наслідки виробництва продукції для власників бізнесу, держави й найманих працівників.

Добробут населення є комплексним соціально-економічним явищем, яке характеризується рівнем доходів, доступністю товарів і послуг, рівнем освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та іншими показниками. Воно є важливим показником розвитку країни, оскільки відображає рівень життя населення, його можливості для задоволення основних потреб та реалізації своїх потенційних можливостей. Збереження та підвищення рівня добробуту населення є одним із ключових завдань державної політики в Україні. Це особливо актуально в умовах сучасної геополітичної ситуації, яка характеризується військовим станом, економічними та політичними потрясіннями, значним зростанням інфляції та іншими проблемами.

Для підвищення добробуту населення необхідно враховувати інтереси всіх груп суспільних інтересів, в тому числі економічний аспект. Економічне зростання є основою для забезпечення матеріального добробуту населення.

Воно сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня доходів, розвитку соціальної сфери.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Виконана робота представляє результати науково-дослідної роботи, яку проведено в Національному університеті біоресурсів і природокористування України в рамках проекту з теми «Прикладні рішення регулювання конкурентоспроможності сільського і рибного господарства в системі циркулярної біоекономіки та їх вплив на національну безпеку України» (реєстраційний номер 0123U101944). Автор створив практичні рекомендації, які спрямовані на поєднання соціально-економічних проблем та цілей. Він також описав способи їх реалізації за допомогою конкретних механізмів та методів регулювання. Особлива увага була приділена перспективам вирішення цих проблем в умовах глобальних викликів. Ця робота також взаємодіє з науковими дослідженнями економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Дослідження ринкового механізму та його розвиток важливі аспекти для розуміння функціонування економічної системи. Основні відкриття в теорії поведінкової економіки дозволяють краще розуміти, як учасники ринку приймають рішення та як ці рішення впливають на загальну ефективність ринку. Дослідження, яке не обмежується тільки встановленням рівноваги між попитом і пропозицією, а також регулюванням цін, розкриває глибинні принципи функціонування ринкової економіки.

Нові відкриття в теорії поведінкової економіки, особливо в контексті ідей Вілфредо Парето, можуть мати значний потенціал для покращення раціоналізації та гармонізації цілей та інтересів учасників ринкових відносин. Це може сприяти позитивним змінам у якості життя населення, оскільки раціональне співвідношення між цілями та інтересами учасників ринку може сприяти більш ефективному використанню ресурсів та розподілу благ у суспільстві.

У результаті, розуміння розвитку та функціонування ринкового механізму, а також застосування принципів поведінкової економіки може мати суттєвий вплив на ефективність економічної системи та якість життя населення.

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень

Дослідження показало ряд нових і важливих результатів. Зокрема, було розроблено теоретико-прикладну модель економіки добробуту, яка базується на уніфікації інституційної складової забезпечення. Ця модель має потенціал для подальшого розвитку і може сприяти поліпшенню добробуту суспільства.

Отримані результати дослідження дають можливість виокремити законодавчо-правові чинники впливу на розвиток економіки добробуту як на державному, так і на регіональному рівні. Це допомагає зрозуміти, які конкретні положення і законодавчі акти можуть сприяти покращенню умов для розвитку економіки добробуту. Такі дослідження є важливими для розроблення ефективних стратегій розвитку та вдосконалення законодавства з метою підвищення рівня добробуту суспільства.

Аграрний сектор відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності макроекономіки, розвитку аграрного ринку, підприємницького потенціалу та економічної безпеки. Для розуміння та вирішення проблем, що впливають на ефективність цього сектору, необхідно проаналізувати його динаміку та напрями активізації ефективного функціонування. Недостатня ефективність аграрного сектору та дестабілізуючий вплив загроз можуть створювати перешкоди для досягнення стратегічних цілей трансформації національної моделі соціально-економічного розвитку.

Результати дисертаційного дослідження були представлено у вигляді наукових статей у реферованих журналах України, Болгарії та Польщі, а також на наукових конференціях у цих країнах. Статті охоплюють основні положення дисертаційного дослідження та його основні результати.

Підходи до функціонування аграрного виробництва за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів було переглянуто та доповнено. Це було

зроблено з метою підвищення ефективності самофінансування аграрного виробництва та його впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. У результаті було виявлено ряд позитивних і негативних аспектів самофінансування, які необхідно враховувати у наукових розробках профільних університетів та інститутів України.

4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Результати, положення та висновки дисертації Мисника Олександра Петровича є науково обґрунтованими та отримують повну підтримку. Дослідження включало детальний порівняльний аналіз впливу сильних та слабких сторін, можливостей та загроз функціонування аграрного сектору. Обґрунтування теоретико-методичних підходів до формування та розподілу багатства і доходів виявилось дуже важливим, а удосконалення ключових тенденцій розвитку аграрного виробництва в умовах сучасних викликів є значущим внеском у науковий дискурс. На основі проведеного аналізу було складено матрицю SWOT, результати якої дозволяють визначити оптимальні заходи для вирішення проблем та обґрунтувати необхідність подальших досліджень. Ці дослідження спрямовані на розроблення механізмів реалізації соціально-економічних цілей та визначення перспектив вирішення проблем на державному та глобальному рівнях. Отримані дані були відповідно оброблені за допомогою математичних методів, проведено статистичний аналіз. Висновки дисертації логічно випливають із здобутих результатів, а рекомендації підтримуються отриманими висновками.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

У дисертації було проведено дослідження, спрямоване на використання європейського досвіду для вирішення проблем, пов'язаних із підвищенням рівня аналізу тенденцій розвитку аграрного виробництва в умовах викликів. Аналіз дозволив визначити стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України до 2030 року, зокрема вирішення проблеми нестачі

інвестиційних ресурсів для розвитку експортного потенціалу. У роботі було зазначено на використання умов Угоди про асоціацію з ЄС щодо безмитного експорту продукції, що пройшла промислову переробку, як ключового механізму у вирішенні цієї проблеми.

У роботі було обґрунтовано новий принцип формування дослідження економічних аспектів виробничої діяльності в аграрному секторі для різних груп суспільних інтересів. Цей принцип базується на комплексному підході, який враховує інтереси всіх зацікавлених сторін. Такий підхід дозволяє здійснювати дослідження, враховуючи потреби та очікування різних суспільних груп, що є важливим у контексті створення ефективних стратегій розвитку аграрного сектору. Це сприяє більш повному та об'єктивному аналізу економічних аспектів виробничої діяльності, а також дозволяє враховувати потенційні вигоди та ризики для різних зацікавлених сторін.

Здобувач виконав статистичну обробку отриманих даних. Поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні.

6. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Результати проведеного дослідження виявилися досить ґрунтовними, оскільки вони суттєво доповнюють існуючі підходи до ідентифікації досліджень економічних аспектів виробничої діяльності в аграрному секторі для різних груп суспільних інтересів.

Важливим є той факт, що на основі системного аналізу була сформована оптимальна модель, яка дозволяє врахувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Ця модель може бути корисною для розроблення стратегій і прийняття рішень в аграрному секторі, а також для покращення співпраці між різними учасниками цього ринку. Результати досліджень використовуються в освітньому процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України. Вони впроваджуються в лекційних курсах, семінарах і лабораторних роботах з дисциплін «Глобальна економіка» для студентів, а також у тренінгах, онлайн-лекціях і вебінарах.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеності

Дисертація Мисника Олександра Петровича викладена українською мовою на 226 сторінках. Структура роботи відповідає вимогам МОН України. Вона структурована і складається з анотації, змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основна частина дисертації викладена на 198 сторінках. Дисертація містить 32 таблиці, 37 рисунків, 9 додатків. Список використаних джерел налічує 114 найменувань. Таким чином, дисертація Мисника Олександра Петровича відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання у сфері економіки і мають теоретичне та практичне значення.

8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження Мисника Олександра Петровича мають практичне значення, оскільки можуть бути використані для розроблення методичних підходів до оцінки формування та розподілу багатства і доходів для різних груп суспільних інтересів. Ці методи можуть бути корисними для використання на кафедрах закладів вищої освіти, у науково-дослідницьких роботах наукових установ, а також для публікацій у статтях та монографіях.

Крім того, результати дослідження можуть бути використані як основа для планування майбутніх досліджень у цьому напрямі, що сприятиме подальшому розвитку знань у галузі економіки та управління.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Дисертація не містить принципових зауважень щодо оформлення, змісту та отриманих результатів. Під час рецензування було виявлено лише окремі зауваження, які не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження:

1. Аналізуючи можливості корисності суспільства та розташування парето-оптимальної точки, яка відповідає максимальному рівню суспільного

добробуту (рис. 1.1) в дисертаційному дослідженні бажано було б додати більше інструментів та врахувати специфічні приклади, які відображають вплив різних факторів на саму поверхню (с. 42–49).

2. Здобувачем в другому розділі детально проаналізовано та розраховано показники ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні в довоєнні роки, проте, на нашу думку, для об'єктивної оцінки економічної ефективності необхідно провести також розрахунки в період військової агресії росії (с. 88–86).

3. На наш погляд, в дисертаційному дослідженні було б доцільно при аналізі фінансового забезпечення аграрного виробництва в Україні включати не тільки самофінансування та внутрішні джерела, але й зовнішні, такі як фінансова підтримка Європейського Союзу, а також європейські гранди на підтримку та розвиток підприємств в галузях аграрного сектору економіки (с. 115–127).

4. Запровадження військового стану в Україні спонукало уряд до перегляду державної підтримки сільськогосподарських підприємств, у зв'язку з чим, на нашу думку, здобувачу необхідно більше уваги приділити методам та інструментам такої підтримки в умовах надзвичайних викликів (с. 152–176).

5. Сільські домогосподарства, на які припадає значна частина сільськогосподарського виробництва країни, все більше відчують на собі наслідки військових дій, які впливають на їхню виробничу спроможність та засоби до існування. Тому автору необхідно було б більше конкретизувати шлях подолання таких наслідків та збільшення доходів сільських домогосподарств (с. 177–193).

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Результати перевірки дисертації програмним засобом «Unichек» показали належний ступінь оригінальності роботи. Не було виявлено порушень автором правил академічної доброчесності. Таким чином, дисертація

Мисника Олександра Петровича вважається оригінальною та самостійно виконаною науковою працею.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її автор – Мисник Олександр Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

**Офіційний опонент
проректор з наукової роботи,
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
доктор економічних наук,
професор**

Вікторія МАРГАСОВА